

Оплата праці бібліотечних працівників закладів освіти

Л.А.Поперечна, завідувач сектору відділу бібліотекознавства ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського

Формування штатів бібліотек закладів освіти здійснюється з урахуванням Методичних рекомендацій з питань порядку формування штатів загальноосвітніх навчально-виховних закладів, розроблених Міністерством освіти і науки України (листи МОН від 19 червня 2001 р. № 1/9-234 та від 10 серпня 2001 р. № 1/9-282). Штатні посади працівників бібліотек закладів освіти вводяться лише за умови наявності в закладі певної кількості класів. Згідно з Методичними рекомендаціями із питань порядку формування штатів загальноосвітніх навчальних закладів у навчальних закладах, де налічується **8-13 класів**, вводиться **0,5 посади бібліотекаря**; за наявності **14-29 класів** запроваджується **одна посада завідувача бібліотеки**. У закладах з кількістю **30-37 класів** вводяться **0,5 посади бібліотекаря та одна посада завідувача бібліотек**. У закладах з кількістю класів **38 і більше** – **одна посада бібліотекаря та одна посада завідувача бібліотеки**.

Робота бібліотекарів закладів освіти регламентується низкою законодавчих і нормативно-правових актів щодо двох галузей – освіти та культури. Згідно зі статтею 6 Закону України “Про бібліотеки і бібліотечну справу” від 27.01.1995 р. № 32/95-ВР бібліотеки навчальних закладів віднесено за призначенням до **спеціальних бібліотек**, а самі бібліотекарі відповідно до положення статті 20 Основ законодавства України про культуру від 14.02.1992 р. № 2117-ХІІ **належать до працівників культури**.

Оплата праці бібліотекарів закладів освіти здійснюється відповідно до умов оплати праці працівників культури, згідно із положеннями статті 17 Закону України «Про оплату праці» від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР. Цією статтею визначено, що для працівників, які виконують роботи, не властиві основній діяльності галузі, умови оплати праці встановлюються відповідно до актів чинного законодавства тих галузей, до яких належать ці роботи за характером. Про це йдеться також у п.2 Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти України від 15.04.1993р. № 102 (в редакції від 30.06.2007), відповідно до якого працівникам установ, закладів і організацій освіти, для яких не передбачено цією Інструкцією умов оплати праці, встановлюються умови оплати праці для аналогічних працівників відповідних галузей народного господарства та виробництв.

Посадові оклади бібліотекарів закладів освіти встановлюються відповідно до наказів Міністерства культури і туризму України «Про впорядкування умов оплати праці працівників культури на основі Єдиної тарифної сітки» від 18 жовтня 2005 р. № 745 та «Про внесення змін до наказу Міністерства культури і туризму України від 18 жовтня 2005 р. № 745» від 11.10.2007 № 67.

Згідно з додатком 3 до наказу № 67 з 1 січня 2008 року **провідним бібліотекарям** встановлено **9-12-й** тарифні розряди (замість 8-9-го), бібліотекарям **1 категорії** – **8-11-й** (замість 7-8-го), бібліотекарям **2-ї**

категорії – 8-10-й (замість 7-го), бібліотекарям **без категорії – 8-9-й** (замість 6-го). Вирішення питань, пов'язаних із встановленням посадових окладів працівникам, виходячи із схем тарифних розрядів, в межах затвердженого фонду заробітної плати знаходиться в компетенції керівників бюджетних установ, закладів та організацій (п.7 Наказу № 745).

Посадові оклади **завідувачів бібліотек закладів освіти** установлюються на рівні посадових окладів бібліотекарів відповідної категорії (**пояснення до таблиці 4 додатка 2 до Наказу № 745**).

Порядок встановлення тарифних розрядів бібліотечним працівникам

Відповідні повноваження керівників щодо встановлення працівникам конкретних розмірів заробітної плати визначені в пункті 4 а постанови Кабінету Міністрів України від **30 серпня 2002 року № 1298** «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери». Згідно з ними керівникам місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, при яких створені централізовані бухгалтерії, керівникам бюджетних установ, закладів та організацій надано право **в межах фонду заробітної плати, затвердженого в кошторисах доходів і видатків, установлювати працівникам цих установ, закладів та організацій конкретні розміри посадових окладів та доплат і надбавок до них.**

Зазначена норма відображена також у відповідних наказах Міністерства культури і туризму України та Міністерства освіти і науки України. Так, згідно з п. 7 наказу Міністерства культури і туризму України від 18.10.2005 № 745 «Про впорядкування умов оплати праці працівників культури на основі Єдиної тарифної сітки» (із змінами, внесеними наказом Міністерства культури і туризму України від 11.10.2007 № 67 «Про внесення змін до наказу Міністерства культури і туризму України від 18.10.2005 № 745») керівникам бюджетних установ, закладів та організацій культури надано право **встановлювати посадові оклади (ставки заробітної плати) працівникам, виходячи із схем тарифних розрядів, визначених наказом, у межах фонду заробітної плати.**

Про це йдеться також у наказі Міністерства освіти і науки України від 26 вересня 2005 р. № 557 «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ» (із змінами і доповненнями). Відповідальність за **своєчасне і правильне встановлення працівникам ставок заробітної плати, посадових окладів, обчислення заробітної плати покладається на керівників та головних бухгалтерів (бухгалтерів) установ і закладів освіти, керівників вищестоящих органів управління** (п. 6 Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти України від 15 квітня 1993 року № 102 «Про затвердження Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти»).

Основою для визначення чи підвищення категорій шкільним бібліотекарям відповідно до оволодіння ними певним обсягом знань та виконуваних робіт є Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників (випуск 81. Культура і мистецтво. Розділ «Бібліотеки, централізовані бібліотечні системи»), затверджений наказом Міністерства культури і мистецтв України від 14 квітня 2000 року № 168, у якому викладені відповідні кваліфікаційні вимоги для певних категорій бібліотечних працівників. Довідник застосовується як базовий елемент організації оплати праці разом зі схемами посадових окладів, коефіцієнтами тощо, що утворюють тарифну систему оплати праці.

Порядок застосування характеристик, присвоєння та підвищення розрядів, внесення змін та доповнень до зазначеного вище Випуску наведено в Загальних положеннях Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, які подано у Випуску 1 ДКХП та затверджено наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29 грудня 2004 року № 336.

Оскільки бібліотекарі віднесені до професійної групи “Професіонали”, зазначеними вище Загальними положеннями для них визначені вимоги щодо наявності повної вищої освіти з освітньо-кваліфікаційним рівнем **магістр, спеціаліст** та чотирирівневе кваліфікаційне категоріювання.

Затверджені відповідно до наказу Міністерства культури і мистецтв України від 14 квітня 2000 року № 168 кваліфікаційні вимоги для категорії **«провідний бібліотекар»** передбачають наявність у працівника повної вищої освіти відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст) та стажу роботи за професією бібліотекаря I категорії – не менше 2 років.

«Бібліотекар I категорії» повинен мати повну вищу освіту відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст): для магістра – без вимог до стажу роботи, спеціаліста – стаж роботи за професією бібліотекаря II категорії – не менше 2 років.

Кваліфікаційні вимоги для **«бібліотекаря II категорії»** передбачають наявність повної вищої освіти відповідного напрямку підготовки (спеціаліст). Стаж роботи за професією бібліотекаря – не менше 1 року.

Кваліфікаційна вимога для **«бібліотекаря»** (без категорії) передбачає наявність повної вищої освіти відповідного напрямку підготовки (спеціаліст) без вимог до стажу роботи.

Одночасно варто наголосити, що в п. 11 Загальних положень Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 29 грудня 2004 року № 336) зазначено наступне: **особи, які не мають відповідної освіти або стажу роботи, встановлених кваліфікаційними вимогами, але мають достатній практичний досвід та успішно виконують у повному обсязі покладені на них завдання та обов’язки, можуть бути, як виняток, залишені на займаній**

посаді або призначені на відповідні посади за рекомендацією атестаційної комісії.

Атестація бібліотечних працівників проводиться відповідно до «Положення про проведення атестації працівників підприємства, установ, організацій та закладів галузі культури», затверджене наказом Міністерства культури і туризму України від 16.07.2007 р. № 44. За цим документом при атестації бібліотекаря визначається одна з оцінок професійної компетенції: «Відповідає займаній посаді», «Відповідає займаній посаді за умови виконання рекомендацій комісії з повторною атестацією через рік», «Не відповідає займаній посаді». Відповідно до п.5.2 Наказу № 44 рішення атестаційної комісії є обов'язковим для виконання керівником закладу та працівником. На підставі такого рішення керівник закладу приймає рішення про встановлення посадового окладу в межах передбачених тарифним розрядом.

Згідно з п. 1.3 Положення про проведення атестації працівників підприємств, установ, організацій та закладів галузі культури, затвердженого наказом Міністерства культури і туризму України від 16.07.2007 р. № 44, основним завданням атестації є оцінка професійної кваліфікації і ділових якостей працівника на основі об'єктивних, обґрунтованих критеріїв, виходячи з результатів його роботи з метою визначення можливостей професійного і посадового зросту.

Разом з тим слід зауважити, що чергове підвищення мінімальної заробітної плати або внесення змін до схеми тарифних розрядів працівників установ, організацій і закладів культури **не є підставою для проведення атестації серед працівників культури**, про що повідомлено у відповідному роз'ясненні Міністерства культури і туризму України у зв'язку з численними зверненнями стосовно умов оплати праці та проведення атестації працівників культури, в тому числі бібліотекарів (лист від 21 січня 2008 року № 15/4-55).

Однак, у зв'язку з тим, що тривалий час Положення про атестацію... не існувало для тих шкільних бібліотекарів, які раніше не атестувалися, в навчальних закладах необхідно організувати їх атестацію на відповідність займаній посаді відповідно до нового Положення, результати атестації затвердити відповідними наказами, які і будуть підставою для оплати праці.

Постановою Кабінету Міністрів України від 22 січня 2005 р. №84 затверджено «Порядок виплати доплати за вислугу років працівникам державних і комунальних бібліотек». Згідно з цим документом доплата за вислугу років бібліотечним працівникам встановлюється залежно від стажу роботи в таких розмірах: понад 3 роки – **10** відсотків посадового окладу; понад 10 років – **20** відсотків; понад 20 років – **30** відсотків. Нарахування та виплата доплати проводиться щомісяця за фактично відпрацьований час. Особам, які працюють за сумісництвом зазначена доплата не виплачується.

Враховуючи особливості роботи бібліотек закладів освіти, Постановою Кабінету Міністрів України від 25.08.04 р. № 1096 «Про встановлення розміру доплати за окремі види педагогічної діяльності» передбачено додаткова

виплата за проведення бібліотечної роботи. Так, у навчальних закладах з кількістю класів менше 8, **де посаду бібліотекаря не передбачено**, виконання бібліотечної роботи, в т. ч. з бібліотечним фондом підручників, покладається на педагогічних чи інших працівників, **яким здійснюється відповідна доплата**.

Наказом Міністерства освіти і науки України від 24.02.05 р. № 118 «Про внесення змін до Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти», розробленого на виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 25.08.04 р. № 1096 «Про встановлення розміру доплати за окремі види педагогічної діяльності», п. 58 **Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти від 15.04.93 р. № 102** та зареєстрованої Міністерством юстиції України 27.05.93 р. за № 56, яким визначались умови оплати праці бібліотечних працівників загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів викладено у такій редакції:

«У загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах, штатними розписами яких **не передбачена посада бібліотекаря**, педагогічним та іншим працівникам, які ведуть бібліотечну роботу та роботу з бібліотечним фондом підручників, установлюється доплата за завідування бібліотекою в розмірі **10 відсотків посадового окладу (ставки заробітної плати)**.

За наявності в закладах штатних посад бібліотечних працівників за завідування бібліотекою встановлюється доплата в розмірі **5–15 відсотків посадового окладу**. Конкретний розмір доплати встановлюється керівником закладу освіти за погодженням з профспілковим комітетом, урахуваючи розмір фонду підручників, з яким ведеться робота».

Враховуючи це та зважаючи на особливості визначення розміру посадових окладів **завідувачів бібліотек**, які є структурними підрозділами закладів освіти, працівникам, які обіймають у них штатні посади завідувачів бібліотек, встановлюється доплата, у розмірах, визначених у п. 58 Інструкції за **роботу саме з фондом підручників**.

Кабінетом Міністрів України прийнято постанову від 30 вересня 2009 р. № 1073 «Про підвищення заробітної плати працівникам бібліотек» (далі – постанова № 1073), якою передбачено встановлення з 1 жовтня 2009 року працівникам бібліотек **надбавки за особливі умови роботи у розмірі 50 відсотків посадового окладу**.

Увага! Відповідно до постанови КМУ від 25 березня 2014 р. № 89 «Про внесення зміни до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2009 р. № 1073» пункт 1 постанови № 1073 було змінено. Відповідно до внесених змін на сьогодні п.1 затверджено у наступному варіанті:

“1. Установити працівникам державних і комунальних бібліотек, які провадять культурну, освітню, інформаційну, науково-дослідну, методичну діяльність та займають посади, включені до переліку посад згідно з додатком до Порядку виплати доплати за вислугу років працівникам державних і комунальних бібліотек, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України

від 22 січня 2005 р. № 84, надбавку за особливі умови роботи у **граничному розмірі 50 відсотків посадового окладу.**

Конкретний розмір надбавки встановлюється керівником установи, закладу, організації у межах фонду оплати праці.”

Постановою № 1073 не встановлено обмеження щодо виплати такої надбавки бібліотекарям, які працюють за сумісництвом. Таким чином, бібліотекарю-суміснику встановлюється надбавка за особливі умови праці у **граничному розмірі 50 %** до його посадового окладу (0,5 ставки).

Працівники закладів освіти, основною роботою яких **не є бібліотечна робота** (вчителі, методисти тощо) за виконання робіт за суміщеною посадою отримують тільки доплату до основного окладу. **Доплата, передбачена Постановою № 1073, їм не встановлюється.**

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2009 р. № 1062 «Про доповнення постанови Кабінету Міністрів України від 22 січня 2005 р. № 84» з 1 січня 2010 року **запроваджується виплата працівникам бібліотек допомоги на оздоровлення під час щорічної відпустки у розмірі посадового окладу (ставка заробітної плати) та матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань у розмірі до одного посадового окладу (ставка заробітної плати).**

Нарахування та виплата всіх доплат проводиться щомісяця за фактично відпрацьований час у межах коштів, передбачених на оплату праці за основним місцем роботи, тобто зазначені відсотки нараховуються на посадовий оклад.

Право на пенсію за вислугу років мають, зокрема, працівники закладів освіти за наявності не менш як 25 років спеціального стажу роботи. Перелік закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 1993 р. №909.

Серед посад, робота на яких у загальноосвітніх навчальних закладах, вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації, професійних навчально-виховних закладах, віднесених до розділу 1 “Освіта” вищеназваного Переліку зараховується до спеціального стажу, **посада бібліотекаря не передбачена.**

Зазначеним Переліком передбачено посади завідувача та бібліотекаря бібліотеки як закладу освіти (із статусом юридичної особи). **Водночас це не поширюється на бібліотеки закладів освіти, які є їх структурними підрозділами, а отже не мають статусу юридичної особи.**

Бібліотекарі закладів освіти, як і інші непедагогічні працівники цих закладів (за умови наявності в них відповідної освіти), **можуть вести викладацьку або гурткову роботу** у цьому самому навчальному закладі. Згідно з п.91 Інструкції № 102 обсяг викладацької або гурткової роботи у цьому самому навчальному закладі може становити в середньому не більше ніж **2 години на день** (12 годин на тиждень, 480 годин на рік), якщо працівники за основною посадою отримують повний посадовий оклад (ставку заробітної

плати). Розмір надбавки за вислугу років (за виконання викладацької або гурткової роботи) визначається виходячи **зі стажу педагогічної роботи**, відповідно до обсягів навчального навантаження, встановленого при тарифікації чи відповідним наказом.